

# Barbara Strzałkowska

---

## Kapłaństwo w świetle Księgi Kapłańskiej

---

Verbum Vitae 17, 19-41

---

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

## KAPŁAŃSTWO W ŚWIETLE KSIĘGI KAPŁAŃSKIEJ

Barbara Strzałkowska

Kapłaństwo stanowiło jedną z podstawowych instytucji życia religijnego i zarazem społecznego biblijnego Izraela. Jednak choć kapłani pełnili zasadniczą rolę w kulcie, który stanowił z kolei centrum życia religijnego Izraelitów w różnych okresach ich dziejów (do 70 roku po Chr.), to o samych kapłanach wiemy mniej niż byśmy się spodziewali. Dość mgliste są początki kapłaństwa, jego pochodzenie, niewiele wiemy także o samych kapłanach poza ich funkcjami w służbie kultu i sanktuarium. Kapłani żyją niejako w cieniu sanktuarium<sup>1</sup> i jako takich przedstawiają ich teksty zawarte w różnych tradycjach ST. Tak jakby autorzy tekstu biblijnego chcieli zwrócić uwagę bardziej na funkcję kapłana niż na jego osobę. Informacje o samym kapłaństwie musimy wyluskać z różnych biblijnych tradycji, wśród których najważniejsza i najobszerniejsza będzie ta zawarta w Pięcioksięgu<sup>2</sup>, w tym w Księdze Kapłańskiej.

---

<sup>1</sup> T. Brzegowy, *Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej (P) Pięcioksięgu*, CT 72,3 (2002), s. 5.

<sup>2</sup> Poza Pięcioksięgiem informacje o kapłanach możemy zaczerpnąć z ksiąg historycznych: 1-2 Samuela, 1-2 Królewskiej, 1-2 Kronik, Ezdrasza i Nehemiasza, a także z tradycji prorockich (zwł. proroka Ezechiela i Malachiasza).

## ŹRÓDŁO P CZY KSIĘGA KAPLAŃSKA O KAPLANACH?

Od czasów XIX-wiecznej teorii J. Wellhausena (4 źródła Pięcioksięgu: JEDP), i różnych jej późniejszych odmian<sup>3</sup>, w badaniach nad Pięcioksięgiem mniej kładziono nacisk na wyróżnienie i omówienie poszczególnych ksiąg, bardziej zaś na całościowe traktowanie Tory i jej poszczególnych źródeł. W takim ujęciu na dalszy plan schodziło rozważanie tematów właściwych poszczególnym księgom Pięcioksięgu, a bardziej rozważano te tematy w oparciu o źródła (a teksty przynależne do źródeł były z kolei obecne w różnych księgach Tory). Tak stało się także w badaniach nad tekstami dotyczącymi kapłaństwa, które w Pięcioksięgu znajdują się głównie w źródle nazwanym „kapłańskim” – P (od niemieckiego słowa *Priester*)<sup>4</sup>. Źródło to jest uważane za najmlodsze<sup>5</sup>, a jego autor (czy też

---

<sup>3</sup> J. Wellhausen swą teorię wyłożył w opublikowanej w Berlinie w 1883 r. książce: *Prolegomena zur Geschichte Israels*; od tego czasu teoria jego była wielokrotnie modyfikowana i dyskutowana. Na temat różnych koncepcji powstania pierwszych ksiąg Biblii por.: E.W. Nicholson, *The Pentateuch in the Twentieth Century. The Legacy of Julius Wellhausen*, Oxford 2002; A. Kondracki, *Powstanie Pięcioksięgu w świetle najnowszych badań*, w: W. Chrostowski (red.), *Mów Panie, bo słucha sługa Twój. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Ryszarda Rubinkiewicza SDB w 60. rocznicę urodzin*, Warszawa 1999, s. 86-98. Na temat współczesnych opinii dot. powstania Pięcioksięgu zob. także: E. Zając, *Potop w tradycji biblijnej oraz literaturze judaizmu okresu Drugiej Świątyni* (Studia Biblica Lublinsensia 1), Lublin 2007, s. 15-29.

<sup>4</sup> I jako taki jest ten temat opracowywany; por. np. T. Brzegowy (*Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej [P] Pięcioksięgu*). Nieliczne informacje o kapłanach pojawiają się także w innych źródłach Pięcioksięgu – choćby opowiadanie o Melchizedeku, gdzie po raz pierwszy w BH pojawia się termin *kōhēn* („kapłan”), nie jest przypisywane tradycji kapłańskiej, ale odrębnej tradycji bliższej dokumentowi jahwistycznemu, a niewiele informacji o kapłanach zawiera także tradycja Deuteronomiczna (D).

<sup>5</sup> J. Wellhausen datował je na czas niewoli babilońskiej, inni określali je jako powstałe w okresie późniejszym (perskim); por. na ten temat: A. Kondracki, *Powstanie Pięcioksięgu w świetle najnowszych*

redaktor) uznawany jest zarazem za redaktora całości Pięcioksięgu. Zatem perspektywa kultyczna, kapłańska, choć najmłodsza, spinałaby niejako całość pozostałych źródeł Pięcioksięgu, a informacje o kapłaństwie zawarte w P, rzutowałyby na wiedzę o kapłanach w całej Torze. Warto też podkreślić, że informacje P o kapłanach, choć mówią między innymi o początkach kapłaństwa w biblijnym Izraelu, spisane zostały z perspektywy kilkuset lat po omawianych wydarzeniach, w czasie, kiedy kapłaństwo już na dobre się ukonstytuowało, a nawet przeszło burzliwe dzieje (obecności wielu sanktuariów, kultu jednej Świątyni) i przeżywało raczej schyłkowy etap rozwoju i zmian niż jego rzeczywisty początek<sup>6</sup>. Z takiej perspektywy można już było dostrzec błędy ze strony kapłanów i wobec kapłanów. Można się także spodziewać, że teksty te ukazywać będą raczej pewien ideał kapłaństwa, teologię kapłaństwa, jakie chciano przekazać w regulacjach i narracjach jego dotyczących, niż jego historyczne początki<sup>7</sup>.

Najwięcej o kapłanach w źródle P mówi tzw. perykopa synajska, obejmująca Wj 25-40, Kpł i Lb 1,1-10,10<sup>8</sup>. Księga Kapłańska w całości przynależy do perykopy synajskiej,

---

*badań*, s. 86-98; J. Lemański, *Pięcioksiąg dzisiaj* (Studia Biblica 4), Kielce 2002, s. 120-127 (zwł. s. 126 n.); T. Brzegowy, *Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej (P) Pięcioksięgu*, s. 7-11.

<sup>6</sup> Por. M.D. Rehm, *Levites and Priests*, w: D.N. Freedman (red.), *Anchor Bible Dictionary*, t. 4, New York i in. 1992, s. 297-298.

<sup>7</sup> Początki historyczne kapłaństwa nie są przedmiotem niniejszego opracowania. Kwestia ta pozostaje dyskutowana. Wciąż trudne do jednoznacznej interpretacji są relacje między kapłanami, a lewitami, oraz fakt jak doszło do podziału między nimi, nie wiadomo też do końca jak historycznie rozumieć poszczególne grupy lewickie (kechatytów, gerszoniów, merarytów), o których wspomina Lb. Z historycznego punktu widzenia problem kapłaństwa biblijnego Izraela pozostaje bardzo złożony. Por. A. Tronina, *Kapłaństwo w Jerozolimie w okresie monarchii*, w: G. Witaszek (red.), *Życie religijne w Biblii*, Lublin 1999, s. 167-179; T. Brzegowy, *Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej (P) Pięcioksięgu*, s. 5-6 oraz 24-29.

<sup>8</sup> Por. np.: A. Tronina, *Księga Kapłańska. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (NKB.ST 3), Częstochowa 2006, s. 136.

zatem do źródła P<sup>9</sup>. Odróżnia ją to od pozostałych ksiąg Pięcioksięgu, w których tradycje są bardziej wymieszane. W związku z tym w ostatnich latach wraca tendencja w badaniach Pięcioksięgu, by czytać Księgę Kapłańską jako odrębną całość, a nawet „serce Pięcioksięgu”<sup>10</sup> – w znaczeniu dosłownym jego środkową część (swoim charakterem odrębną nieco od pozostałych) i w znaczeniu przenośnym, jako Księgę pozwalającą zinterpretować pozostałe części Tory. Dlatego warto przyjrzeć się co na temat kapłaństwa ma do powiedzenia Księga Kapłańska, a nie tylko źródło P<sup>11</sup> i zobaczyć jaki rys kapłaństwu jest

---

<sup>9</sup> Obecnie w samym źródle P w Kpł wyróżnia się dwie fazy powstawania: P „właściwe” w Kpł 1-16 oraz tzw. źródło świętości – H (od angielskiego *Holiness*), dominujące w Kpł 17-27; por. podsumowanie rozważań na ten temat: B. Strzalkowska, *Rozporządzenia dotyczące kobiet w Kpł 15* (RSB 15), Warszawa 2006, s. 25-31; zob. także: J. Milgrom, *H<sub>R</sub> in Leviticus and Elsewhere in the Torah*, w: R. Rendtorff, R. Kugler, S. Smith Bartel (red.), *The Book of Leviticus. Composition and Reception* (VT.S 93), 2003, s. 24-40; a także J. Milgrom, *Leviticus 1-16. A New Translation with Introduction and Commentary* (AB 3), New York 1991, s. 3-35. Na temat podziału Księgi Kapłańskiej na dwa bloki zobacz także, w polskim piśmiennictwie: S. Łach, *Czy Kpł 17-26 jest częścią Kodeksu Kapłańskiego czy też oddzielnym kodeksem?*, RTK 16,1 (1969), s. 5-16; W. Tyloch, *Powstanie Kodeksu Kapłańskiego [Kpł 17-26]*, „Argumenty. Pismo Społeczno-Kulturalne Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli” 20 (1976), nr 21, s. 4.

<sup>10</sup> Tego terminu używa i taką lekturę Kpł sugeruje A.G. Auld w dwóch artykułach: *Leviticus at the Heart of Pentateuch*, w: J.F.A. Sawyer (red.), *Reading Leviticus. A Conversation with Mary Douglas* (JSOT.S 227) Sheffield, 1996, s. 40-51 oraz *Leviticus: After Exodus and Before Numbers*, w: R. Rendtorff – R. Kugler – S. Smith Bartel (red.), *The Book of Leviticus. Composition and Reception* (VT.S 93), 2003, s. 41-54. Por. także: M. Douglas, *Leviticus as Literature*, Oxford 1999; R. Rendtorff, *Is it possible to read Leviticus as a Separate Book?*, w: J.F.A. Sawyer (red.), *Reading Leviticus. A Conversation with Mary Douglas* (JSOT.S 227) Sheffield, 1996, s. 22-35.

<sup>11</sup> Choć oczywiście teksty dotyczące kapłaństwa są obecne w całej perykopie synajskiej, także poza Kpł: np. strój kapłański opisany jest w Wj 28; w Wj 39 opisane jest wykonanie tego kapłańskiego stroju; Wj 29 mówi o konsekracji Aarona i jego synów; z kolei Lb powie o pokoleniu Lewiego, z którego wywodzą się lewici i kapłani w rozdz. 3; od w. 8,5 jest mowa o ofiarowaniu lewitów; w Lb 18 mowa jest o kapłanach

w niej nadany<sup>12</sup>. W jakimś sensie obecność kapłanów będzie bowiem spajać całą Księgę Kapłańską.

Sam termin *kōhēn*, określający kapłana<sup>13</sup>, pojawia się w Księdze Kapłańskiej najliczniej ze wszystkich ksiąg BH (aż 194 razy na ogólną liczbę 759 razy w całej BH)<sup>14</sup>, zatem aż 25% całego jego występowania<sup>15</sup>. Dwukrotnie występuje ten termin w formie czasownikowej, oznaczając „pełnić funkcje kapłańskie”. Kpł przywołuje kapłanów przy wszelkiego typu rozporządzeniach odnoszących się do kultu i ofiar. Być może dlatego Księgę Kapłańską w całości nazwano w tradycji rabinicznej *Torat Kochanim*, to znaczy: „Prawo Kapłańskie”, „Podręcznik Kapłański”, a tradycja syryjska zawarta w Peszicie nazywa ją *Siprā’ dēkāhanā’*, to znaczy: „Księga Kapłanów”<sup>16</sup>, co przypomina także polski tytuł księgi.

Z drugiej strony, paradoksalnie, tekstów mówiących bezpośrednio o kapłanach, albo też kierowanych do kapłanów jest w Księdze Kapłańskiej niewiele, w porównaniu do całej grupy tekstów Kpł dotyczących kultu, ofiar czy czystości. Jest tylko kilka tekstów, które powiedzą bezpośrednio o samych kapłanach. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić:

1) Tekst narracyjny z Kpł 8-10 – o ustanowieniu kapłaństwa (rozd. 8); o inauguracji kapłaństwa (rozd. 9)

---

odpowiedzialnych za wykroczenia popełnione w przybytku, a także o udziale kapłanów w darach ofiarnych; a rozdz. 26 zawiera kolejny spis lewitów; rozdz. 35 z kolei wymienia miasta lewickie.

<sup>12</sup> Próbę takiego sposobu myślenia, por. L.L. Grabbe, *The Priests in Leviticus: Is the Medium the Message?*, w: J.F.A. Sawyer (red.), *Reading Leviticus. A Conversation with Mary Douglas* (JSOT.S 227) Sheffield, 1996, s. 207-224.

<sup>13</sup> Na temat jego etymologii i znaczenia zob. J. Bergman, H. Ringgren, W. Dommershausen, *kōhēn*, w: *TDOT*, t. 7, s. 60-75.

<sup>14</sup> Te wyliczenia za: A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 149.

<sup>15</sup> Dla porównania druga co do liczby występowania tego terminu księga, to 2 Krn, gdzie termin ten występuje 90 razy, a po niej Lb – gdzie termin ten występuje 70 razy.

<sup>16</sup> Por. J. Milgrom, *Leviticus 1-16*, s. 1.

i o pierwszym przestępstwie dokonanym przez kapłanów, Nadaba i Abihu, synów Aarona (Kpł 10,1-7). Co ciekawe, cała ta perykopa jest jedną z nielicznych w Księdze Kapłańskiej narracji.

2) Teksty rozporządzeń bezpośrednio odniesionych do kapłanów (na co wskazuje formuła wprowadzająca): Kpł 6,1-7,2 – tekst dotyczący różnego typu ofiar (są to rozporządzenia skierowane przez Mojżesza na ręce Aarona i jego synów, zatem kapłanów); Kpł 10,8-15 – tekst rozporządzeń, następujący po ustanowieniu i inauguracji kapłaństwa oraz występkę pierwszych synów Aarona (10,1-7), który skierowany jest jako jeden z nielicznych tekstów w całej tradycji Pięcioksięgu na ręce samego Aarona (bez pośrednictwa Mojżesza); Kpł 16,2-28 – regulacje dotyczące Dnia Przeblągania, które także, przez Mojżesza zostały skierowane do Aarona, jako arcykapłana. Spośród wszystkich rozporządzeń obecnych w samej Księdze Kapłańskiej, tylko te kilka odniesionych jest bezpośrednio do kapłanów<sup>17</sup>.

3) Teksty z Kodeksu Świątości (Kpł 17-27), w którym rozdz. 21-22 poświęcone są świętości kapłanów. Z tekstu tego dowiedzieć się można, jak rozumiano uświęcenie kapłanów, a także kto nie mógł pełnić funkcji kapłańskich.

### **KPŁ 8-10 – NARRACJA O USTANOWIENIU KAPLAŃSTWA**

W Księdze Kapłańskiej niezwykle rzadko spotykamy teksty narracyjne<sup>18</sup>. W większości Księga stanowi zbiór praw i rozporządzeń. Rozdziały 8-10 stanowią swoisty

---

<sup>17</sup> Teksty te nie zostaną szczegółowo omówione w niniejszym artykule.

<sup>18</sup> Na temat narracji w Kpł zob. A. Tronina, *Narracja w Księdze Kapłańskiej*, w: W. Pikor (red.), *Język Biblii. Od słuchania do rozumienia. XXXII Tydzień Biblijny, Lublin (KUL) 29-30.11.2004* (Studia Biblica 11), Kielce 2005, s. 62-69.

wyjątek, podejmując narrację przerwana w Wj 25-40<sup>19</sup>. Kolejną narracją z kolei będzie jeszcze jedynie fragment Kpl 24,10-12<sup>20</sup>.

Ten narracyjny blok Kpl 8-10 daje nam obraz początków kapłaństwa biblijnego Izraela, choć trzeba mieć świadomość, że obraz ten nakreślony został z perspektywy późniejszej – są zatem spore wątpliwości co do jego wartości historycznej<sup>21</sup>. Wśród wątpliwości wskazywano zwłaszcza na podkreślaną w omawianym tekście rolę Aarona, niepotwierdzoną w innych źródłach Pięcioksięgu<sup>22</sup>, a także na wielką rolę Mojżesza, jaką przypisuje się mu w tych tekstach o kapłaństwie, której nie potwierdzają inne tradycje biblijne<sup>23</sup>. Niektórzy twierdzili nawet, że opis namaszczenia kapłanów pochodzący z czasów po upadku Jerozolimy, w jakimś sensie zawiera odniesienia do sytuacji, kiedy to rolę namaszczonego króla musieli przejąć właśnie kapłani<sup>24</sup>, a nie do ich rzeczywistego początku.

Faktem jest jednak, że tekst ten, leżący niemal w środku perykopy synajskiej, jest podstawowym tekstem dotyczącym kapłanów w całej Księdze Kapłańskiej.

---

<sup>19</sup> Por. np. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 137. Rozważano, czemu ta część narracyjna z Kpl nie następuje bezpośrednio po Księdze Wyjścia. Argumentowano, że autorowi Kpl zależało na omówieniu przepisów dot. ofiar, zanim ich inauguracja zostanie opisana – bez wiedzy o ofiarach, ofiary wyliczane w perykopie Kpl 8-10 byłyby niezrozumiałe; por. S. Łach, *Księga Kapłańska. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (PSSST 2.2), Poznań – Warszawa 1970, s. 169.

<sup>20</sup> Tekst ten stanowi krótkie narracyjne wprowadzenie do kolejnych rozporządzeń, które wyliczone są od 24,13.

<sup>21</sup> O debatach zapoczątkowanych z końcem XIX w., zob. S. Łach, *Księga Kapłańska* (ekskurs: *Starożytność kapłaństwa Aaronowego [Kpl r:8-10]*), s. 48-57.

<sup>22</sup> Wskazywano między innymi na fakt nieobecności godności kapłańskiej Aarona w pozostałych – starszych – źródłach Pięcioksięgu J, E i D. Na 63 wzmianki o Aaronie w J i E, jedynie 3 sugerują jego kapłańską godność i to nie bezpośrednio: Wj 4,14 ; 24,14; 32,5 (o złotym cielcu); por. S. Łach, *Księga Kapłańska* (ekskurs: *Starożytność kapłaństwa Aaronowego [Kpl r:8-10]*), s. 49.

<sup>23</sup> Por. Tamże, s. 48-57.

<sup>24</sup> Por. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 137-138.



Dzieli się go tradycyjnie na trzy mniejsze jednostki, zawierające opis ustanowienia kapłaństwa (rozd. 8), wraz z inauguracją kultu (rozd. 9) i rozporządzeniami dotyczącymi kapłanów, uzupełnionymi opisem pierwszego wykroczenia związanego ze sprawowaniem kultu, jakiego dopuścili się kapłani (rozd. 10,1-7).

Bardzo ciekawy jest kontekst w Kpł 8-10 – poprzedzają ten tekst rozporządzenia tzw. tory ofiar (rozd. 1-7), a bezpośrednio po nim następują rozporządzenia dot. czystości rytualnej (rozd. 11-15). W tym sensie tekst o ustanowieniu kapłaństwa i jego początkach stanowi zwornik między tymi dwoma typami rozporządzeń, a zarazem ukazuje na tym tle funkcje kapłanów: z jednej strony kapłani są tymi, którzy jako jedyni mogą Bogu składać ofiary, zatem pełnią funkcję pośrednika między Bogiem, a ludem; z drugiej strony, mają pilnować, by zachowywano rytualną czystość – pełnią zatem funkcję nauczycieli. Przewodzą czynnościom liturgicznym i pouczają lud. Tekst powie jeszcze o trzeciej funkcji kapłanów: mają oni także błogosławić ludowi.

Co ciekawe, choć wiadomo, że tekst ten mówi o konsekracji kapłanów, inauguracji kultu, ani razu (!) nie pada w nim termin *kōhēn*, określający kapłana<sup>25</sup>. Kapłani określani są tu jednak aż 33 razy: jako „synowie Aarona”, „Aaron i jego synowie” albo jako sam „Aaron”, od którego tradycja P wywodzi ród kapłański, i do którego kieruje rozporządzenia dotyczące kapłanów. Inne teksty Kpł używają 11 razy określenia „synowie Aarona” z tytułem „kapłan”, stąd nie ma żadnych wątpliwości co do identyfikacji omawianego tekstu<sup>26</sup>.

Rozdział 8 rozpoczyna się od wezwania Bożego skierowanego do Mojżesza (w. 1), aby przygotować Aarona i jego synów, a także wszystko, co konieczne było do namaszczenia ich na kapłanów (w. 2). W tym sensie początek perykopy (ww. 1-2) wskazuje, że fragment o ustanowieniu

---

<sup>25</sup> Por. tamże, s. 139.

<sup>26</sup> Por. tamże, s. 149-150.

kapłaństwa z Kpl 8 stanowił będzie wypełnienie jego zapowiedzi danej Mojżeszowi w Wj 29,1-7<sup>27</sup>. Tekst wymieni szaty kapłańskie (opisane w Wj 28 i 39), a także olej do namaszczenia (por. Wj 30,22n), a także przygotowanie ofiar: baranów i chlebów. Mojżesz ma także zgromadzić lud Izraela przed wejściem do Namiotu Spotkania, które ma stać się miejscem namaszczenia Aarona i jego synów na kapłanów (w. 3).

Mojżesz wykonuje wszystkie te Boże polecenia (w. 4-5), a stwierdzenie tego faktu posłuszeństwa Mojżesza stanie się swoistym refrenem całego rozdz. 8, i późniejszych narracyjnych sekcji Kpl<sup>28</sup> – pojawi się w nich aż kilkanaście razy<sup>29</sup>. Cały tekst podkreśla wielką rolę Mojżesza, także w tym, co dotyczyć ma kapłaństwa, któremu przewodniczyć ma jego brat, Aaron. Mojżesz jest pośrednikiem między Bogiem, a ludem, i właśnie przez jego posłuszeństwo Bożej woli ma dokonać się samo namaszczenie Aarona – tak jak potem pierwsze nieposłuszeństwo synów Aarona, Nadaba i Abihu, stanie się powodem ich upadku w rozdz. 10<sup>30</sup>.

Od w. 8,6 następuje opis kolejnych czynności tego kapłańskiego namaszczenia: wezwanie Aarona i jego synów by się zbliżyli oraz ich obmycie. Sekcja ta na początku przypomina opis czynności przy składaniu każdej ofiary: rozpoczyna się od wyrażenia wayyaqrēb („kazał się przybliżyć”), które używane jest także w Kpl 1-7 na oznaczenie wstępnego aktu przy składaniu ofiar<sup>31</sup>. Potem następuje obmycie Aarona i synów (wayyirḥaš – „i obmył”) – analogiczne do obmycia ofiar. W ten symboliczny sposób Kpl ukazuje, że Aaron i jego synowie są „ofiarowywani” dla Pana, aby można ich było potem konsekrować na służbę

---

<sup>27</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus* (WBC 4), Nashville 1992, s. 103.

<sup>28</sup> Por. Tamże, s. 103-104.

<sup>29</sup> Kpl 8,4.5.9.13.17.21.29.34.36; 9,6.7.10.21; 10,7.13.15; por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 103.

<sup>30</sup> Nasuwa się tu pewna analogia do opowiadania o stworzeniu i potem o upadku pierwszych ludzi.

<sup>31</sup> Por. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 143.

przy Jego ołtarzu<sup>32</sup>. Co ciekawe, czynności tych dokonuje wciąż sam Mojżesz – jako Boży pośrednik, a funkcję tę od niego przejmą później Aaron i jego synowie.

W ww. 7-9 następują czynności dotyczące tylko Aarona: ubranie w tunikę, opasanie pasem i ubranie w szatę, efod i cały strój arcykapłański, wraz z pektorałem, tiarą i diademem, opisanymi wcześniej w Wj.

Ww. 10-13 opisują sam obrzęd namaszczenia, a po nim następuje złożenie ofiar: przeblagalnej (ww. 14-17) i całopalnej (ww. 18-21). Od w. 22 opisane jest złożenie ofiary z drugiego barana, który nazywany jest „baranem wprowadzenia w czynności kapłańskie” (ʔél hammillūʔim). Każdej z tych czynności dokonuje Mojżesz, choć Aaron i jego synowie wkładają ręce na same ofiary. Przy składaniu ostatniej ofiary (wprowadzającej w czynności kapłańskie) – krwią z zabitego barana namaszczeni jest Aaron i jego synowie. Od w. 26 opisane jest składanie ofiary z chlebów (także przez ręce Aarona i jego synów, choć także tę ofiarę składa sam Mojżesz). Cały ryt ofiarniczy jest zgodny z tym, co opisywała wcześniej Kpl 1-7. Mojżesz wykonuje go zgodnie z zaleceniami.

Ww. 30-36 stanowią opis czynności końcowych: pokropienie szat Aarona i jego synów oliwą, spożycie części ofiary, odtąd każdorazowo przynależnej kapłanom. Końcowym „aktem” namaszczenia jest pozostawianie Aarona i jego synów w obrębie sanktuarium przez siedem dni, przy wejściu do Namiotu Spotkania. W. 36 powie, że Aaron i jego synowie wykonali wszystko, „co nakazał im Pan przez ręce Mojżesza”. Werset ten tworzy inkluzję wraz z w. 1, gdzie także pojawiła się postać Mojżesza.

Z opisu namaszczenia kapłanów wynika, że Aaron i jego synowie wprowadzani są w swe czynności przez Mojżesza, który je *de facto* wykonuje jako pierwszy kapłan – to on najpierw przygotowuje Aarona i jego synów, a gdy ci nałożą ręce na ofiarę, Mojżesz ją zabija, dokonując przeblagania. Mojżeszowi będzie się także należała

---

<sup>32</sup> Por. tamże.

część ofiar przynależna zwyczajowo kapłanom (jak określały to przepisy Kpł 1-7). Źródło P zatem, w odróżnieniu od pozostałych źródeł Pięcioksięgu, będzie widziało w Mojżeszu doskonałego kapłana. Podkreśla to także obecne w całym omawianym kontekście wyrażenie: „jak nakazał Pan Mojżeszowi”, które pojawia się w całym omawianym fragmencie 9 razy, albo: „jak było mi powiedziane (=Mojżeszowi)” – 2 razy (8,31 i 10,18). Także w tym sensie Kpł 8-9 stanowić będzie spełnienie nakazu z Wj 29,1-46, który Mojżesz otrzymał na Synaju.

W omówionym tekście o namaszczeniu obecna jest także hierarchia<sup>33</sup>: najpierw namaszczony zostaje sam Aaron, po nim zaś jego synowie. W ten symboliczny sposób, Kpł 8 nawiąże do obietnic zawartych w Wj, podkreśli rolę Mojżesza, a także odróżni rolę Aarona od roli jego synów – Aaron będzie arcykapłanem, jego synowie zaś kapłanami. Zakłada to dziedziczność urzędu kapłańskiego, co poświadczą także teksty historyczne i prorockie BH. Ale równocześnie zakłada istnienie urzędu arcykapłana, czego nie potwierdzają inne tradycje Pięcioksięgu, np. D, które przedstawia wszystkich kapłanów jako równych sobie<sup>34</sup>.

Fragm. Kpł 9 w naturalny sposób stanowi kontynuację rozdz. 8<sup>35</sup>. Opowiada on o inauguracji kultu, zatem o wydarzeniach po owych siedmiu dniach spędzonych przez Aarona i jego synów przy wejściu do Namiotu Spotkania po obrzędzie ich namaszczenia. To zapoczątkowanie kultu przez kapłanów dokonało się na polecenie Boże przekazane przez Mojżesza, i dokonało się dnia ósmego<sup>36</sup>.

Także i w tej perykopie centralną postacią jest Mojżesz. Jednocześnie jednak w perykopie o inauguracji kultu

---

<sup>33</sup> Por. T. Brzegowy, *Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej (P) Pięcioksięgu*, s. 11-15.

<sup>34</sup> Por. S. Lach, *Księga Kapłańska (ekskurs: Starożytność kapłaństwa Aaronowego [Kpł r.8-10])*, s. 51-53.

<sup>35</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 104.

<sup>36</sup> Przygotowanie do czynności kapłańskich trwało 7 dni – a 8 dnia Aaron sam miał złożyć ofiarę. Znaczenie tego 8 dnia jest wyjątkowe w Kpł – na jego temat por. A. Tronina, *Księga Kapłańska (ekskurs: Dzień ósmy – apowiedź Eucharystii)*, s. 434-440.

coraz więcej będzie zależało od uprzednio już namaszczonego Aarona. Ma on dokonać dwóch rzeczy: złożyć ofiary (przeblągania, całopalną i pokarmową), a także ma on nakazać innym składanie ofiar.

Rozdział 9 zaczyna się od słów: „Stalo się dnia ósmego, że zawołał Mojżesz Aarona i jego synów, i starszych Izraela”. W. 2 wskazuje jednak tylko Aarona jako adresata Mojżeszowych słów. I choć Mojżesz będzie ciągle pośrednikiem w przekazywaniu Bożej woli (por. także 9,5-6), to Aaron ma dopełnić poleceń przekazanych mu przez Mojżesza (9,7). Od w. 8 opisane jest jak Aaron składa ofiary: najpierw ofiarę przeblągalną za siebie samego (ww. 8-11), potem całopalną (ww. 12-14), potem dar za lud (hebr. qorban hā'ām; w. 15), ponownie ofiarę całopalną (w. 16), potem ofiarę mączną (pokarmową; w. 17), ofiarę biesiadną (ww. 18-21), a na koniec błogosławi lud (w. 22, która to czynność, obok składania ofiar, stanie się jedną z podstawowych czynności kapłańskich<sup>37</sup>). Uczyni to dwukrotnie: z ołtarza (sam Aaron; w. 22) oraz z Namiotu Spotkania (Mojżesz i Aaron; w. 23). I dopiero po błogosławieństwie „chwała Pana ukazała się ludowi” (w. 23) i „szedł ogień od Pana i strawił ofiarę całopalną” (w. 24). Wszystkie te czynności stały się powodem wielkiej radości ludu.

Cały ten tekst ukazuje w bardzo majestatyczny sposób inaugurację kultu, składanie ofiar przez kapłana, uprzednio do tej funkcji namaszczonego. Dokonuje się to na wzór tego, czego w rozdz. 8 dokonywał sam Mojżesz, a co wcześniej było nakazane w Wj.

Ostatni rozdział tej narracyjnej perykopy – Kpł 10 – opowie o pierwszym wykroczeniu synów Aarona, kapłanów. Napisany jest jakby ku przestrodze innych, kładąc akcent na wagę wszystkich tych czynności, w które dopiero co zostali wprowadzeni ci, którzy mieli być kapłanami<sup>38</sup>. Narracyjny tekst nie obejmuje całego rozdz. 10, ale

---

<sup>37</sup> Obok omówionego tekstu akcent na błogosławieństwo kapłańskie położy zwłaszcza Księga Liczb; por. Lb 6,22-27.

<sup>38</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 105.

jego pierwsze siedem wersetów. Dalej w sposób naturalny przechodzi do rozporządzeń, które Pan skieruje do Aarona – przypadek wykroczenia Nadaba i Abihu ma naturalnie wpisywać się w całą perykopę z rozdz. 10, dotyczącą roli kapłanów w kulcie<sup>39</sup>.

Perykopa mówi o synach Aarona, Nadabie i Abihu, którzy „ofiarowali przed Panem inny ogień niż nakazano” (hebr. wyrażenie *ʿēš zārā<sup>h</sup>* w 10,1 – oznacza dosł. „obcy ogień”, „ogień nierządu”), za co zostali ukarani śmiercią. W dziejach egzegezy tego tekstu proponowano wiele jego interpretacji, dlatego, że sam tekst dość ogólnikowo i enigmatycznie opisuje występki synów Aarona<sup>40</sup>. Rabini zaproponowali aż 12 teorii tłumaczących śmierć Nadaba i Abihu<sup>41</sup>. Wiązano ich występki albo z faktem, że za głęboko weszli oni do Namiotu Spotkania, albo, że kadzidło miało zły skład. Mówi się także o tym, że ich występki wiązały się z owym „obcym ogniem”, którzy przywołał na myśl ogień używany w kulcie pogańskim<sup>42</sup>. Bardziej współcześni badacze wyjaśniali, że opowiadanie to ma na celu wyjaśnienie konfliktu między rywalizującymi grupami kapłanów w świątyni czasu po niewoli babilońskiej<sup>43</sup>.

Zastanawiali się także egzegeci nad naturą kary, jaka spadła na Nadaba i Abihu (w. 2). Zostają oni „pożarci przez ogień wychodzący od Pana” (dosł. „wyszedł ogień sprzed oblicza Pana i pożarł ich”). Taki ogień z nieba pojawia się w ST 12 razy – midrasz (*Sifre Zuta ad Num* 11,1) zauważa, że połowa tych przypadków to teofanie błogosławiące, a połowa – karzące<sup>44</sup>.

---

<sup>39</sup> Na temat budowy tego tekstu zob. np. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 164.

<sup>40</sup> Na temat interpretacji tego wydarzenia zob. R. Gradwohl, *Das 'fremde Feuer' von Nadab und Abihu*, ZAW 75 (1963), s. 288-296; J. Laughlin, *The 'Strange Fire' of Nadab and Abihu*, JBL 95 (1976), s. 559-565; P. Segal, *The Divine Verdict of Leviticus X,3*, VT 39 (1989), s. 91-95.

<sup>41</sup> Por. J. Milgrom, *Leviticus 1-16*, s. 633-635.

<sup>42</sup> Por. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 165.

<sup>43</sup> Por. Tamże.

<sup>44</sup> Tamże, za: J. Milgrom, *Leviticus 1-16*, s. 599.

Teologowie rozważali, czy w tym występku nie mamy do czynienia z kaprysem Boga, który zabił dwóch młodych kapłanów bez przyczyny. Wydaje się to mało prawdopodobne. O wiele lepszym wytłumaczeniem śmierci Nadaba i Abihu jest to, że w tekście chodziło raczej o ukazanie specyficznej teologii, która w Kpł będzie wielokrotnie podkreślana: kapłaństwo kapłanów nie pochodzi od nich samych, ale od Boga; sami kapłani nie mają prawa swym kapłaństwem rozporządzać, może to uczynić jedynie Bóg, za pośrednictwem wszystkich tych szczegółowych przepisów przekazanych przez Mojżesza kapłanom i Izraelowi. Nadab i Abihu wystąpili przeciw ustalonym przepisom, i właśnie za to spotkała ich najdotkliwsza kara. Podkreśla to niezwykle ważną wagę rozporządzeń, których mieli przestrzegać kapłani<sup>45</sup>. Tę interpretację potwierdza także w. 3, w którym Mojżesz ogłasza Boże słowa o świętości Boga, która z jednej strony może być błogosławieństwem – jeśli przestrzega się Bożych nakazów, a z drugiej może być przekleństwem, jeśli te nakazy się przekracza.

Mojżesz zabronił Aaronowi obchodzenia żaloby (ww. 6-7). Co ciekawe, bezpośrednio po tym wydarzeniu następują w tekście przykazania skierowane do kapłanów na ręce Aarona (w. 8; bez pośrednictwa Mojżesza (!) to jedyny taki przypadek w Kpł!): zakaz picia wina i sycery (ww. 9-11) wraz z jego teologicznym wyjaśnieniem, po to, „by umieli rozpoznać między tym, co święte i tym co świeckie (hebr. *ûlāhabdîl bēn haqqōdeš ûbēn haḥōl*) oraz „między tym, co czyste i nieczyste” (*ûbēn haṭṭāmē<sup>3</sup> ûbēn haṭṭāhōr*). Te cztery kategorie sacrum i profanum, a także „czystość” i „nieczystość” są podstawowymi kategoriami, którymi posługuje się teologia Księgi Kapłańskiej<sup>46</sup>. Oddzielenie tych sfer, a zarazem paradoksalne balansowanie między nimi stanowić będzie podstawowe zadanie życia religijnego wspólnoty Izraela. Najlepszym tego wyrazem

---

<sup>45</sup> J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 105.

<sup>46</sup> Na ten temat zob. choćby: *Il sacro*, w: E. Cortese – p. Kaswalder, *Il fascino del sacro. Alla riscoperta del libro del Levitico* (Narrare la Bibbia 3), Milano 1996, s. 33-43.

będą rozporządzenia dotyczące czystości, zawarte w Kpl 11-15 – i zapewne właśnie nie bez znaczenia jest fakt, że tekst tych konkretnych rozporządzeń znajduje się bezpośrednio przed tzw. torą czystości. Kapłani mają uczyć lud tych praw (w. 11). Zanim jednak pouczą lud, muszą się tego nauczyć sami – a temu nie sprzyja wino i sycera.

Po tym tekście następuje jeszcze kilka rozporządzeń w ww.12-15 (o części ofiar należnej kapłanom) oraz w ww. 16-20 (gdzie opisany jest epizod kozła ofiarnego).

Tekst narracyjny z Kpl 8-10 wpisuje się w piękny obraz teologii kapłaństwa i kultu, jaką prezentuje źródło P. Wskazuje na wielką wartość kultu w życiu biblijnego Izraela. Ukazuje także znaczącą rolę samego Mojżesza w jego ustanowieniu. Z drugiej strony wskazuje jak ta wartość kultu i kapłaństwa, wynikająca także z Bożego powołania i Bożej obecności w sanktuarium, sprawia, że wyliczone Boże rozporządzenia dotyczące tego kultu i kapłaństwa, muszą być bezwzględnie przestrzegane, a ich nieprzestrzeganie – grozi nawet śmiercią.

Warto pamiętać, że tekst ten spisany został w wiele lat po narodzinach kapłaństwa, stanowi swoisty ideał jego początków – z którego jednak miała płynąć nauka także dla tych, którzy musieli zmierzyć się z problemami kapłaństwa, w czasie gdy zagrożona była tożsamość narodowa i kulturalna.

## **KPL 21 – ŚWIĘTOŚĆ KAPŁANÓW**

O ile Kpl 8-10 była tekstem narracyjnym, o tyle pozostałe teksty Kpl dotyczące kapłanów są włączone w cykle poszczególnych rozporządzeń: kulturalnych (zawartych w Kpl 1-16) i świętości zawartych w tzw. Kodeksie Świętości (Kpl 17-27). Wśród różnego typu praw zawartych właśnie w Kodeksie Świętości, nie mogło zabraknąć tych, które dotyczą świętości kapłanów. Zawarte są one w rozdz. 21-22 i następują bezpośrednio po przepisach dotyczących świętości życia codziennego<sup>47</sup>.

---

<sup>47</sup> Obie perykopy są ze sobą powiązane; por. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 306-307.



Całą perykopę można podzielić na odpowiadające sobie części<sup>48</sup>. Dla wiedzy o kapłanach najważniejsze będą te wersety, które zawarte w rozdz. 21: o relacji kapłana do swoich krewnych (21,2-15) oraz o skazach wykluczających kapłana ze składania ofiar (21,16-23).

Tekst pierwszy rozpoczyna formuła wprowadzająca, w której Mojżesz zwraca się do kapłanów, synów Aarona (21,1). Pośród szczególnych restrykcji, odróżniających kapłanów od reszty ludu, Kodeks Świętości wymieni te dotyczące zakazu kontaktów z ciałem zmarłego człowieka (w. 1), zakazu strzyżenia włosów i brody, zakazu nacinania ciała (w. 5). Szczególne restrykcje dotyczyły małżeństwa kapłana – jego żona musiała być dziewicą (w. 7), co podkreśli tekst. Do najbliższych kapłana i do niego samego przewidywano stosowanie innych standardów – za nierząd córka kapłana miała zostać spalona (w. 9), co nie było tak określane w rozporządzeniach dotyczących innych grup społecznych w Izraelu, ani też nie było znane w praktykach kultów sąsiednich narodów<sup>49</sup>. W. 10 powie, że kapłan jest wyższy godnością ponad braci. A w. 10-13 powtórzą ponownie wspomniane wcześniej rozporządzenia.

Dla tych rozporządzeń tekst Kpl 21 podaje także szczególną motywację i uzasadnienie (w w. 6 i 8). Kapłani mają być święci dla swojego Boga, bo składają Mu ofiary (w. 6). Mają być nawet nie tylko święci, ale sami „będą świętością” (w. 6). Mają także być uważani za świętych przez lud, bo Bóg jest Święty („bo Ja jestem Święty, Pan, który Was poświęcam”; w. 8). Ta podwójna motywacja

---

<sup>48</sup> Te części mają budowę koncentryczną (por. Tamże, s. 307):

A. relacja kapłana składającego ofiary do swoich krewnych (21,2-15)

B. skazy, wykluczające kapłana ze składania ofiar (21,16-23)

X. jak kapłan winien unikać profanacji ofiar (22,1-16)

B'. skazy wykluczające możliwość ofiarowania zwierzęcia (22,17-25)

A'. relacja zwierzęcia ofiarnego do jego matki (22,26-28).

<sup>49</sup> Por. G.J. Wenham, *The Book of Leviticus* (NICOT 3), Grand Rapids 1979, s. 291.

– święci dla/i ze względu na Boga oraz święci dla/ i ze względu na lud wskazują na podwójną rolę kapłana: z jednej strony jest on pośrednikiem między ludem a Bogiem (składa Bogu ofiary w imieniu ludu), a z drugiej – jest pośrednikiem między Bogiem a ludem (naucza lud Bożych nakazów, daje przykład świętości).

Co ciekawe w tekście tym pojawiają się te same terminy, stanowiące podstawę teologii Księgi Kapłańskiej, które pojawiły się w poprzednio omówionej perykopie: „święty”<sup>50</sup>, „zwyczajny”, „czysty”, „nieczysty”<sup>50</sup>.

Od w. 16 rozpocznie się druga część perykopy. Tekst ten powie o tym, kto nie może być dopuszczony do czynności kapłańskich. O ile pierwsza część (21,1-15) adresowana była do kapłanów, o tyle druga (21,16-23) adresowana będzie do samego Aarona – on bowiem jako najważniejszy kapłan, odpowiadał będzie za to, by nie dopuszczać do ołtarza kapłanów obciążonych brakami<sup>51</sup>.

Z Kpł 8-10 wynikało, że urząd kapłański był dziedziczny<sup>52</sup> – na kapłanów zostali namaszczeni Aaron i jego synowie. Kodeks Świętości z jednej strony wymienia rozporządzenia, na które powinni zwracać szczególną uwagę kapłani, jako ci, którzy pragną się uświęcić (ww. 1-15), z drugiej ukaże także, jakie wady wykluczały kapłanów ze składania ofiar. Co ważne, nie chodziło o wady wykluczające z bycia kapłanem (!) – to było niemożliwe ze względu na dziedziczność kapłaństwa – ale chodziło o wady, które na stałe (nie tylko ze względu na czasowa niedyspozycję) wykluczały członka rodu kapłańskiego ze sprawowania kultu<sup>53</sup>. O tych wadach powiedzą właśnie ww. 16-23.

Wady te określane są hebrajskim terminem *mûs*, który używany był także na określenie skazy, jaka mogły mieć zwierzęta ofiarne – tak jak zwierzę ze skazą nie mogło zo-

---

<sup>50</sup> Por. na ten temat: J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 346-347.

<sup>51</sup> A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 309.

<sup>52</sup> Por. omówienie tego zagadnienia w: R. de VAUX, *Instytucje Starego Testamentu*, tłum. T. Brzegowy, Poznań 2004, s. 374-375.

<sup>53</sup> Por. S. Lach, *Księga Kapłańska*, s. 253.

stać złożone w ofierze (22,17nn), tak i jakakolwiek skaza wykluczała tego, który miał je ofiarowywać<sup>54</sup>.

Omawiana perykopa wymienia 12 wad (skaz), które wykluczały kapłana ze sprawowania kultu (ww.18-20). Co ciekawe, tradycja rabiniczna rozwinie te 12 wad w aż 142!<sup>55</sup> Wady te będą dotyczyły ciała, nie ma wśród nich wymienionych problemów natury psychicznej, czy duchowej (te zostaną uzupełnione w tym tekście np. we wspólnocie qumrańskiej, gdzie podkreślano także wymogi duchowe, np. staranność przy lekturze świętych tekstów<sup>56</sup>). Według omawianej perykopy, kultu nie może sprawować kapłan, który jest: niewidomy, chromy, ze zniekształconą twarzą, kaleka (w. 18), ze złamaną nogą lub ręką (w. 19), garbaty, niedorozwinięty, z bielmem na oku, chory na świerzb, odkryty liszajem, który ma zgniecione jądra (w. 20).

Terminy hebrajskie określające wszystkie te przypadłości są jednak na tyle rzadkie i oryginalne, że nie do końca wiadomo, czy dobrze rozumiemy ich znaczenie. Wiemy, że termin *‘iwwēr* (z w. 18) oznacza „ślepego”, ale znaczenie terminów *ḥārūm* i *šārū<sup>ac</sup>* (z tego samego wersetu) jest enigmatyczne<sup>57</sup>. Pierwszy termin wywodzi się od rdzenia oznaczającego „odcinać, niszczyć”, i w tradycji interpretacji tego tekstu różnie go rozumiano: np. w LXX rozumiano go jako „mający zniekształcony (obcięty?) nos” (gr. *κολοβόρριν*), w Wulgacie jako mający „mały nos”, a tradycja targumiczna interpretowała ten termin jako mówiący o „za małym członku”<sup>58</sup>. Drugi termin (*šārū<sup>ac</sup>*) wywodzi się od rdzenia oznaczającego „rozcinać” – stąd mówiono o odciętym uchu (LXX).

Równie niejasne jest znaczenie terminów z w. 20, które w większości stanowią *hapax legomena*<sup>59</sup>. Np. termin

---

<sup>54</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 349-350.

<sup>55</sup> S. Lach, *Księga Kapłańska*, s. 253; A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 315.

<sup>56</sup> A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 315.

<sup>57</sup> S. Lach, *Księga Kapłańska*, s. 253.

<sup>58</sup> Tamże.

<sup>59</sup> Tamże.

gībbēn oznacza, jak się wydaje, kogoś „garbatego”, a dāq – kogoś „karłowatego” („niedorozwiniętego”). Terminy te (i pozostałe w tym wersecie) różnie były interpretowane przez tradycje LXX i Wulgaty, a także tradycje targumiczne. Kolejne terminy dotyczą chorób skóry (być może związanych z trędem, który czynił chorą osobę nieczystą, a zatem niezdolną do sprawowania funkcji kapłańskich, ani nawet przebywania w Świątyni). Ostatnia wada w wykazie odnosi się najprawdopodobniej do kastracji – dosłownie oznacza on „zgniecione jądra” (hebr. mārô<sup>a</sup>ḥ ʾāšek), ale wyrażenie to stanowi *hapax legomenon* w BH, zaś jego etymologię wywodzi się z języków pokrewnych<sup>60</sup>. Być może w tekście tym zawarta została polemika ze zwyczajem kastracji, który był powszechnie stosowany u Persów<sup>61</sup>.

Wszystkie wymienione w omawianym tekście wady (dwanaście) wskazują na motyw wyłączenia ze służby kapłańskiej: chodziło o niedoskonałość fizyczną kapłana – tą estetyczną (nie mógł pełnić funkcji kapłańskiej ktoś o zniekształconej twarzy) i tą praktyczną, także seksualną – „seksualnie nie funkcjonujący człowiek nie był pełnym mężczyzną, a jako taki nie mógł być pełnym kapłanem”<sup>62</sup>. Te wady i niedoskonałości nie pasowały do szczególnego charakteru funkcji sprawowanych przez kapłanów. Kapłanem nie mógł być ktoś niedoskonały, bo pełnił kult, który miał być ze swej natury doskonały, bo sam Bóg jest Doskonały. Wykluczenie ze sprawowania kultu tych osób, wiązało się z pewnością ze wspomnianą już teologią kapłańską, która kazała separować to, co niedoskonałe, od Tego, który był Doskonały i Święty – od Boga. Kapłan ma być doskonały jak Bóg, co podkreślił dobitnie w. 23. Ma być nawet o wiele bardziej doskonały niż pozostała część społeczeństwa – dlatego też rozporządzenia dotyczące kapłanów są bardziej restrykcyjne niż pozostałej części społeczności Izraela<sup>63</sup>. Być może w przepisach tych mamy

---

<sup>60</sup> Por. A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 316.

<sup>61</sup> Tamże.

<sup>62</sup> S. Lach, *Księga Kapłańska*, s. 253-254.

<sup>63</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 351.

też echa wierzeń bliskowschodnich, które wskazywały na demony jako sprawców defektów fizycznych – ktoś dotknięty przez demona nie mógł przecież sprawować kultu Boga. Mogło to zbeczcześcić przybytek i ołtarz<sup>64</sup>.

W. 21 powtórzy, że nawet gdyby jakiś mężczyzna był potomkiem Aarona, to nie może składać ofiar (czyli pełnić funkcji kapłańskich) jeśli posiada te wyżej wymienione wady. Tekst ten podkreśla jednak zarazem, że wolno takim osobom jeść z tego, co należy się kapłanom (o ile zachowują rytualną czystość, por. Kpł 22,1-9)<sup>65</sup>. W tym sensie te z pozoru dyskryminujące rozporządzenia, dawały jednocześnie ochronę kalekim osobom z rodów kapłańskich, by nie musiały żebrać ani podejmować pracy kalającej ich kapłańską godność<sup>66</sup>, która była dziedziczna.

## PODSUMOWANIE

Księga Kapłańska (ta szczególna część źródła P, „serce” Tory) stanowi jedno z podstawowych starotestamentowych źródeł wiedzy o kapłanach biblijnego Izraela i o sprawowaniu kultu. Zarówno Księga w całości (najczęściej w BH przywołująca termin i postać „kapłana”), jak i nieliczne jej teksty mówiące bezpośrednio o kapłanach, przedstawiają raczej spójny obraz kapłaństwa.

Teksty Kpł ukazują swoisty ideał kapłaństwa, od jego początków, poprzez funkcje w kulcie i restrykcje jego dotyczące: omawiają inaugurację kapłaństwa i kultu (Kpł 8-10), wskazując jednocześnie na zasady, którymi kapłan powinien się kierować i których winien bezwzględnie przestrzegać, a których nieprzestrzeganie groziło nawet śmiercią (jak w przypadku Nadaba i Abihu; Kpł 10); ukazują

---

<sup>64</sup> S. Lach, *Księga Kapłańska*, s. 254. Podobne restrykcje znajdujemy w literaturze babilońskiej; por. . A. Tronina, *Księga Kapłańska*, s. 317.

<sup>65</sup> Por. G.J. Wenham, *The Book of Leviticus*, s. 292.

<sup>66</sup> Por. J.E. Hartley, *Leviticus*, s. 350.

na czym polegać ma świętość i uświęcanie kapłanów oraz kto funkcji kapłańskich nie powinien sprawować (Kpł 21); wskazują także na przepisy, które w sposób szczególny kapłani powinni przyswoić (ich teksty bezpośrednio do kapłanów zostały skierowane: chodzi np. o ofiarach z Kpł 6, czy o Dniu Przebłagania z Kpł 16).

Poprzez swoje działania kapłani mieli za zadanie uświęcać siebie i uświęcać naród, pośredniczyć między Bogiem a ludem (zarówno w tym, co dotyczyło ofiar, jak i w tym, co dotyczyło nauczania Bożych przykazań). To na nich opierał się kult. Stąd też Kpł wymienia szczególne restrykcje dotyczące kapłanów i ich uświęcania – o wiele bardziej zasadnicze niż te dotyczące pozostałych grup społecznych w Izraelu. Wszystkie one ukazują, że kapłani stanowili szczególny znak Bożej świętości i Bożej obecności w Sanktuarium. I że właśnie Sanktuarium będzie stanowiło podstawowe odniesienie dla kapłana i jego tożsamości. Obraz kapłanów w Kpł uzupełniony jest właśnie przez liczne wzmianki o nich przy okazji omawiania ofiar czy innych czynności kultycznych, które wskazywały zarazem właśnie na funkcje kapłanów. Do tych funkcji znanych z Kpł można zaliczyć (najogólniej):

- składanie ofiar (pośredniczenie w kulcie)
- pouczenia ludu (w tym, co dotyczy czystości, nieczystości, świętości)
- błogosławienie ludu

Pozostałe Księgi Pięcioksięgu, zwłaszcza te części przypisywane tradycji P, dadzą nam jeszcze dodatkowe informacje o funkcjach kapłanów: mieli oni strzec Sanktuarium (Namiotu Spotkania) i świętych przedmiotów w Przybytku, mieli dokonywać ekspiacji za naród i wszystkie inne funkcje wiążące ich ze służbą przy oltarzu Pańskim<sup>67</sup>. Bez wątplenia akcent w Kpł (jak i w całym źródle P) położony jest na kult i Świątynię, której kapłani są sługami.

---

<sup>67</sup> Por. T. Brzegowy, *Kapłani i lewici w tradycji kapłańskiej (P) Pięcioksięgu*, s. 15-24.

Pośród tekstów mówiących o kapłaństwie w Kpł nie sposób nie wspomnieć jeszcze jednego nieomówionego wcześniej krótkiego tekstu: mianowicie Kpł 25,32-34, mówiącego o lewitach, których Kpł wspomina tylko raz, właśnie tu. Choć sam tekst i ta wzmianka nie są przedmiotem badań niniejszego artykułu (mówią o miastach lewityckich), to faktem jest, że lewici tak krótko tu wspomniani, stali się powodem, dla którego tradycja LXX nazwała Księgę Kapłańską: Λευιτικον [Βιβλιον], czyli: „[Księga] Lewicka”, a nazwę tę przejęła potem także Vul (*Leviticus*), a za nią wiele języków nowożytnych<sup>68</sup>. Warto zauważyć, że grecki tytuł został utworzony w okresie judaizmu hellenistycznego, kiedy to pojęcie „lewici”, było utożsamiane z pojęciem „kapłani” („potomkowie Lewiego” z linii Aarona). Dziś rozdziela się te dwie grupy, problem ten jednak wymaga szerszego omówienia z perspektywy tekstualnej i historycznej i nie stało się przedmiotem omówienia niniejszego opracowania.

### Summary

The priests were one of the basic institutions of the social and religious life in ancient Israel. Although they were playing crucial role in cult and society, biblical information concerning priesthood is quite complex. The Book of Leviticus is one of the most important sources of knowledge about the cult and priests in Israel, being considered as a part of the *Priestercodex* (P-source) of the Pentateuch. The image of the priests and the priesthood in the Book of Leviticus is quite consequent. But on one hand, the Book contains most of the appearances of the word *kōhēn* of all the books of the Hebrew Bible, on the other hand, there are not many texts within the Book that consider priesthood itself.

There are several texts directly on priests:

Lev 8-10 – narrative story of the beginnings of the priesthood in Israel (ordination and consecration of Aaron

---

<sup>68</sup> Np. ang. *Leviticus*, fr. *Lévitique*, wł./hiszp. *Levitico* itp.

as high priest and his sons as priests – ch.8; inauguration of the cult – ch. 9; the tragic aftermath of the inaugural service: death of Nadab and Abihu – ch.10).

Regulations directed specifically to the priests: Lev 6,1-7,2; Lev 10,8-15; Lev 16.

Regulations of the Holiness Code concerning priests: Lev 21-22.

The specific context of those texts shows that the priests were in service of the Temple. All the texts in Leviticus on priesthood are considered as a part of the youngest source of the Pentateuch – so the story and regulations concerning priests have the theological and ideological value more than the historical one.

*Barbara Strzałkowska*  
*ul. Asnyka 8/9*  
*02-028 Warszawa*

BARBARA STRZAŁKOWSKA (ur. 1981) – absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2005) oraz École Biblique et Archéologique Française w Jerozolimie (2009); doktor teologii biblijnej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2009). Prowadziła zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od 2009 adiunkt w Katedrze Egzegezy Starego Testamentu na Wydziale Teologicznym UKSW. Autorka 2 książek i ponad dwudziestu artykułów naukowych i popularnonaukowych z zakresu studiów biblijnych, w tym także tych dotyczących Księgi Kapłańskiej. Od 2008 pełni funkcję sekretarza Zarządu Stowarzyszenia Biblistów Polskich.